

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง กระบวนการคัดเลือกและนำเสนอเนื้อหาด้านมลพิษสิ่งแวดล้อมของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ครั้งนี้ อาศัย แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาประกอบการวิเคราะห์และเป็นกรอบในการศึกษา ดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์
  - 1.1 ประเภทของหนังสือพิมพ์
  - 1.2 บทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์
  - 1.3 เนื้อหาของหนังสือพิมพ์
  - 1.4 คุณค่าของข่าวและองค์ประกอบของข่าว
  - 1.5 แหล่งข่าว
2. แนวความคิดเกี่ยวกับมลพิษสิ่งแวดล้อม
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน
  - 3.1 แนวคิดเรื่องผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper)
  - 3.2 ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda setting Theory)
  - 3.3 ทฤษฎีองค์การ (Organization Theory)
4. แนวความคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์

ตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 มาตรา 4 วรรค 3 ได้ให้คำจำกัดความของหนังสือพิมพ์ว่า “หนังสือพิมพ์” หมายความว่า สิ่งพิมพ์ซึ่งมีการจำหน่ายเช่นเดียวกัน และออกหรือเจตนาจะออกตามลำดับเรื่อยไป มีกำหนดระยะเวลาหรือไม่ก็ตาม มีข้อความต่อเนื่องกันหรือไม่ก็ตาม (สุรคันธ์ นุ่มนนท์, 2533)

Julian Adams (1969, อ้างถึงในสุภาพันธุ์ บุญสะอาด, 2517) ได้ให้ความหมายของคำว่าหนังสือพิมพ์รายวัน (Daily Newspaper) ไว้ว่า เป็นหนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายสม่ำเสมอเป็นประจำทุกวัน มักจะพิมพ์ในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ลงข่าวทุกชนิด เช่น ข่าวภายในประเทศ ข่าวธุรกิจ การค้า ข่าวกีฬา ข่าวสังคม และข่าวบันเทิง เป็นต้น ข่าวที่นำมาลงเป็นข่าวสด ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้น หรืออย่างช้าไม่เกิน 2 - 3 วัน

บำรุงสุข สีหอำไพ (2520) ได้อธิบายลักษณะของหนังสือพิมพ์โดยสรุปไว้ ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่มีราคาถูกที่สุดในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลายที่มีอยู่ในปัจจุบัน
2. หนังสือพิมพ์มีแพร่หลายทั่วไป หาซื้อได้ง่าย มีต้นทุนในการผลิตต่ำ
3. ข่าวและภาพรวมทั้งเรื่องราวต่างๆ ที่เสนอในหนังสือพิมพ์สามารถเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐานได้ คงสภาพนาน สามารถใช้อ้างอิงได้
4. หนังสือพิมพ์ให้ข่าวสารและรายละเอียดได้มากกว่าวิทยุ โทรทัศน์
5. หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งพิมพ์ที่แตกต่างจากสื่อมวลชนอื่นๆ ตรงที่เป็นเรื่องใหม่ น่าสนใจ ชักจูงใจให้อยากอ่าน อ่านแล้วเกิดความเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ได้ มีข้อมูลช่วยประกอบการตัดสินใจ ทำให้มองเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยทัศนะอันกว้างไกล สามารถพัฒนาความรู้สึกรู้สึกนึกคิดได้เป็นอย่างดี

ประเภทของหนังสือพิมพ์

การจำแนกประเภทของหนังสือพิมพ์มีอยู่หลายวิธี โดยทั่วไปจะจำแนกตามลักษณะของเนื้อหาหนังสือพิมพ์ (พีระ จิร โสภณ, 2531) ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ (Quality newspapers) ในที่นี้มีได้หมายความว่า เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีคุณภาพดีเสมอไป แต่หมายถึงลักษณะการเสนอเนื้อหา เน้นหนักข่าวประเภทหนักๆ (Hard News) เช่น ข่าวเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา ข่าวประเภที่มุ่งสนองความรู้ ความคิดเห็นเป็นสำคัญ ให้ผลตอบแทนแก่ผู้อ่านในระยะยาว (Delayed rewards) กล่าวคือ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจ เพื่อเป็นข้อมูลช่วยในการตัดสินใจ วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น รูปแบบการเขียนค่อนข้างจริงจัง ใช้เหตุผล ตัวอย่าง ได้แก่ หนังสือพิมพ์มติชน สยามรัฐ เป็นต้น

2. หนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม (Popular newspapers) หรือที่บางคนเรียกว่าหนังสือพิมพ์ปริมาณ เนื่องจากคนทั่วไปนิยมอ่านกันมาก จำนวนจำหน่ายค่อนข้างสูง แต่ข้อบ่งชี้ของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ มิได้อยู่ที่จำนวนจำหน่ายเป็นสำคัญ แต่อยู่ที่เนื้อหาและวิธีการเสนอข่าวประเภทเร้าอารมณ์ผู้อ่าน เช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวภัยพิบัติต่างๆ ข่าวที่เกี่ยวกับบุคคล เรื่องของเพศ ตลอดจนข่าวความขัดแย้ง และความรุนแรงต่างๆ ที่คนทั่วไปสนใจ บางที่เรียกข่าวประเภที่นี้ว่า ข่าวเบา (Soft News) รูปแบบการเขียนเต็มไปด้วยสีสันจินตนาการ และมักใช้ภาษาตลาดอยู่เสมอ ตัวอย่าง ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ ดาวสยาม ข่าวสด เป็นต้น

สุภาพันท์ บุญสะอาด (2517) ได้จำแนกหนังสือพิมพ์ออกตามเนื้อหาสาระของข่าว โดยยึดหลักผู้อ่าน แบ่งหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. หนังสือพิมพ์สำหรับปัญญาชน หรือหนังสือพิมพ์ที่หนักไปในด้านการเสนอข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์ประเภทนี้มีการจัดหน้าเรียบๆ ไม่ฉูดฉาด พาดหัวข่าวสำคัญทางการเมืองปัจจุบัน และข่าวเหตุการณ์ของโลก ดีพิมพ์ภาพน้อย

2. หนังสือพิมพ์สำหรับประชาชนทั่วไป หรือหนังสือพิมพ์ที่เรียกว่าเอาใจตลาด มักมีข่าวหนักไปในเรื่องอาชญากรรม บางครั้งจะใช้ข่าวอาชญากรรมพาดหัวข่าวใหญ่เพื่อเป็นการเร้าความสนใจของชาวบ้าน ก่อให้เกิดความตื่นเต้น มีรูปภาพมาก

3. หนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวเศรษฐกิจและข่าวการค้าโดยเฉพาะ ข่าวทั้งหน้าแรกและหน้าใน ซึ่งแม้จะเป็นบทความ สารคดี หรือคอลัมน์สังคมก็เป็นเรื่องราวทางเศรษฐกิจ การธนาคาร การค้าขายสินค้าประเภทต่างๆ ราคาสินค้า ราคาเงินตรา รวมทั้งข่าวเศรษฐกิจในต่างจังหวัด ไม่มีการเสนอข่าวการเมือง ข่าวอาชญากรรมและเรื่องรื่นรมย์เลย แม้แต่การโฆษณาก็เป็นเรื่องในวงการธุรกิจการค้าทั้งสิ้น

บทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์

Harold D. Lasswell (1948) กล่าวถึง หน้าที่สำคัญของสื่อมวลชนต่อการมีบทบาทในการพัฒนาประเทศ 3 ทาง คือ

1. ดูแลสอดส่องสิ่งแวดล้อม (Surveillance) ได้แก่ การแสวงหาและเผยแพร่ข่าวสารที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกสังคม
2. ประสานสังคม (Correlation) ได้แก่ การเสนอความคิดเห็นโดยการวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม จูงใจให้เกิดความเข้าใจและการปฏิบัติ
3. ถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural Transmission) ได้แก่ การให้ความรู้ การปลูกฝังค่านิยม และบรรทัดฐานสังคมแก่สมาชิกในสังคม เพื่อการสืบทอดวิทยาการและวัฒนธรรมของสังคม

Wilbur Schramm (1975) กล่าวว่าหนังสือพิมพ์คือสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นมาจากฝีมือของคนในสังคมนั้น เพื่อสนองความต้องการด้านต่างๆ โดยทั่วไปสื่อมวลชนมีหน้าที่สำคัญต่อสังคมหลายประการ คือ

1. ให้ข่าวสารที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม
2. เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของประชาชนต่อประเด็นขัดแย้งในปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อประชาชนที่อยู่ในสังคม
3. เป็นแหล่งให้ความรู้แก่ประชาชน เท่ากับเป็นแหล่งเพิ่มพูนปัญญาอันนำมาซึ่งความก้าวหน้าของตนเองและสังคม
4. ให้ความบันเทิงเพื่อให้ประชาชนได้พักผ่อนทางด้านจิตใจ คลายความตึงเครียดและให้ความสนุกสนาน
5. ให้บริการทางธุรกิจ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการค้าขายและเศรษฐกิจของสังคม

ดร.ณิ หิรัญรักษ์ (2529) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของหนังสือพิมพ์ ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์ให้ข้อเท็จจริงที่สำคัญ ได้แก่ การให้ข้อเท็จจริงและให้ความสำคัญต่อข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน โดยที่หนังสือพิมพ์ต้องให้ความสำคัญกับลำดับของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศให้ประชาชนได้ทราบถึงเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนส่วนใหญ่

2. หนังสือพิมพ์ให้การศึกษา ความรู้ต่างๆ โดยผู้อ่านจะได้รับจากการอ่านคอลัมน์และบทความต่างๆ ที่มีในหนังสือพิมพ์ คอลัมน์ที่ให้ความรู้เหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเป็นการเสนอแนะวิธีป้องกัน ตลอดจนให้คำแนะนำในด้านต่างๆ แก่ผู้อ่าน

3. หนังสือพิมพ์มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชน หนังสือพิมพ์จะเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เขาสนใจผ่านหน้าหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่เสมือนเวทีความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างหนังสือพิมพ์กับประชาชนทั่วไป หนังสือพิมพ์จึงเป็นผู้ทำหน้าที่บริการชุมชนในระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี

4. หนังสือพิมพ์ส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน หนังสือพิมพ์ทำการประชาสัมพันธ์ชุมชนให้โลกภายนอกได้ทราบความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ชี้ข้อบกพร่องของแต่ละชุมชนให้ประชาชนได้ทราบ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

5. หนังสือพิมพ์เป็นสถาบันช่วยในการให้บริการแก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการรับแจ้งข่าวสาร คำร้องทุกข์ร้องเรียน

6. หนังสือพิมพ์ผลิตข่าวสารและการโฆษณา หนังสือพิมพ์มีบทบาทในการให้บริการในด้านข่าวสาร การโฆษณา ในสังคมปัจจุบันที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการค้าขาย การแข่งขันจึงตามมาในรูปของการชักจูง โน้มน้าว เพื่อสนับสนุนการจำหน่ายสินค้าและเสนอให้สินค้าเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปเพราะข่าวสารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมมนุษย์ การโฆษณาสินค้าก็มีบทบาทสำคัญในการแข่งขันทางการค้าขาย

7. หนังสือพิมพ์สร้างธุรกิจชุมชน โดยการประสานงานวงการธุรกิจกับประชาชนและ เป็นสื่อกลางให้ประชาชนสามารถเลือกซื้อสินค้าได้จากการอ่าน โฆษณาในหนังสือพิมพ์

อุทธรณ์ พลกุล (2517,อ้างถึงในวิไล ฉัตรกุล,2534) กล่าวว่า หนังสือพิมพ์มีบทบาทในการให้การศึกษาและความรู้เกี่ยวกับสังคมทุกด้าน หนังสือพิมพ์มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความเคลื่อนไหวของสังคม มีภาระหน้าที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม มีหน้าที่หลักในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงนำเสนอให้สาธารณชนได้รับทราบในลักษณะของ ข่าว บทความ บทวิจารณ์ เป็นต้น นอกจากนี้หนังสือพิมพ์จะต้องให้ข้อเสนอแนะในลักษณะที่เป็นการแสดงความคิดเห็นต่อข่าวนั้นๆ อย่างถูกต้อง ตรง และเป็นธรรม หนังสือพิมพ์จึงย่อมต้องมีความรับผิดชอบต่อความคิดและจิตใจของผู้อ่านพร้อมกันไปด้วย เพราะหน้าที่ของหนังสือพิมพ์คือให้แสงสว่าง ให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง

ส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางทวีปัญญา ช่วยการศึกษาและปลูกฝังวัฒนธรรมอันดีแก่ประชาชน หนังสือพิมพ์จึงเปรียบประหนึ่งเป็นสถานศึกษาของผู้ใหญ่ เมื่อตัวอักษรปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์ว่าอย่างไรนั้นหมายความว่า ประชาชนล้วนแต่ได้รับรู้ข้อความ และเรื่องคามสภาพที่น่าเสนอ และเชื่อว่า ถูกต้องไว้ก่อน

นั่นทวัน สุชาโต (2520) กล่าวว่า หนังสือพิมพ์มีหน้าที่ตามความคาดหวังของสังคม ดังนี้

1. หน้าที่ในการให้ข่าวสาร (To inform) ถือเป็นหน้าที่สำคัญอันดับแรกของหนังสือพิมพ์ที่จะต้องเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงที่ถูกต้องสมบูรณ์ มีพยานหลักฐานอ้างอิงได้เสมอเพื่อนำเสนอแก่ผู้อ่านอย่างเที่ยงธรรมตามความเป็นจริงไม่บิดเบือนทั้งโดยอคติส่วนบุคคล หรือโดยมุ่งประโยชน์ทางการค้า
2. ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัว (To alert) โดยดำรงฐานะคล้ายคนยามที่คอยตรวจสอบความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่างๆ ตลอดเวลาเพื่อนำเสนอแก่ผู้อ่านในทันทีที่เกิดเหตุการณ์สำคัญเพื่อให้ประชาชนตื่นตัวไม่ประมาทในภาวะการณ์บ้านเมือง
3. ช่วยตีความหมายของข่าว (To interpret) สืบเนื่องจากความซับซ้อนของข่าวสารที่เกิดขึ้น ทำให้มีความจำเป็นที่นักหนังสือพิมพ์จะต้องช่วยอธิบายความหมายของข่าว ข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียวอาจโกหกได้ การบอกว่ามีอะไรเกิดขึ้นเท่านั้นจึงไม่พอ แต่นักหนังสือพิมพ์ต้องนำข้อเท็จจริงนั้นมาเขียนด้วยทัศนะในการมองข่าวอันเกิดจากประสบการณ์เฉพาะคนเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจด้วยว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นมีความหมายอย่างไร บทบาทในเรื่องนี้จึงจำเป็นต้องกระทำไปโดยสุจริตใจ เพื่อให้ภาพที่เป็นจริงของเหตุการณ์อย่างเที่ยงตรง และสมบูรณ์
4. ช่วยให้การศึกษแก่ผู้อ่าน (To educate) ถือเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะสำหรับสภาพสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังห่างไกลจากข่าวสารความรู้ต่างๆ หนังสือพิมพ์ที่ดีจึงเปรียบเสมือนครูของผู้อ่าน
5. ช่วยนำผู้อ่าน (To lead & to persuade) หนังสือพิมพ์สามารถแสดงความเป็นผู้นำทางความคิดเห็นที่ชี้แนะผู้อ่านให้คิดและกระทำหรือละเว้นในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ทั้งนี้การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นส่วนบุคคลจะต้องขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบต่อผลสะท้อนที่จะเกิดขึ้นในสังคมด้วย
6. จัดให้มีเวทีของการแสดงความคิดเห็น (To provide a forum) การดำรงรักษาความเป็นกลางหรือการปฏิบัติหน้าที่อย่างปราศจากความลำเอียงในเหตุการณ์ที่มีปัญหาขัดแย้ง ถือเป็นคุณสมบัติ

อันจำเป็นยิ่งที่ต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นเป็นเบื้องต้น นักหนังสือพิมพ์ต้องมีใจเป็นกลางและยุติธรรมในการที่จะเสนอเวทีโต้แย้งเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ต่างทัศนะกัน

7. ให้สิ่งบันดาลใจ (To inspire) หนังสือพิมพ์มีโอกาที่จะช่วยลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการชักนำให้สังคมรู้จักถึงการให้แบ่งปันช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ยาก การเป็นสื่อกลางในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ช่วยสร้างเสริมค่านิยมของสังคมให้เด่นชัดขึ้น

8. ให้ความบันเทิง (To entertain) จะเห็นว่าหน้าที่หนังสือพิมพ์ในการให้ความบันเทิงนั้นมีบทบาทเด่นชัดมากขึ้นในปัจจุบันสาเหตุอาจเป็นด้วยการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของธุรกิจสิ่งพิมพ์ การแข่งขัน และฉวยโอกาสในเรื่องจำนวนจำหน่ายทำให้นโยบายทางเศรษฐกิจ เข้ามามีอิทธิพลเหมือนหน้าที่ประการอื่นๆ ของหนังสือพิมพ์

บทบาทของการรายงานข่าวสิ่งแวดล้อม

การรายงานข่าวสิ่งแวดล้อมเป็นภาระหน้าที่หนึ่งที่สำคัญของหนังสือพิมพ์ ในฐานะที่เป็นสถาบันสาธารณะที่จะสะท้อนภาพของสังคมที่แท้จริงไปสู่สาธารณชน ซึ่งความเป็นนักหนังสือพิมพ์ไม่ว่าจะอยู่ส่วนไหนของประเทศไทยก็ตาม จะต้องเข้าร่วมต่อสู้ตามบทบาทของตนเองที่สมควรกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม (ไพบุลย์ สุขสุเมฆ,2527:136)

ชมรมสื่อมวลชนด้านสิ่งแวดล้อมแห่งเอเชีย ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของผู้สื่อข่าวสิ่งแวดล้อมคือ ทำหน้าที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจกรณีหรือประเด็นทางสิ่งแวดล้อมในแง่มุมที่ซับซ้อนในด้านต่างๆ กัน ซึ่งไม่เฉพาะแต่ทางด้านการเมืองหรือสังคมเท่านั้น บ่อยครั้งที่ประเด็นหรือแง่มุมทางด้านสังคมและการเมืองสามารถดึงดูดความสนใจจากผู้อ่านได้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความสำคัญทางด้านเทคนิคและวิชาการจะถูกละเลยไปเสีย ทั้งนี้เพราะในการช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจรายละเอียดและแง่มุมที่ซับซ้อนของเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สื่อข่าวจะต้องรู้หัวข้อและสาระสำคัญเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ นอกเหนือจากข้อเท็จจริงผิวเผินแต่ภายนอกเท่านั้น (วีระศักดิ์ สาเลยกานนท์,2532:40)

เนื้อหาของหนังสือพิมพ์

การปฏิบัติภารกิจหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ได้แสดงออกโดยการนำเสนอเนื้อหาต่างๆ ผ่านการเขียนในลักษณะรูปแบบแตกต่างกันไป เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเลือกรับข้อมูล ข่าวสาร ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และตรงตามจุดประสงค์ของผู้เขียน

นันทริกา คุ่มไฟโรจน์ (2514, อ้างถึงใน ฌรงค์ จำวิจิตร, 2533) ได้แบ่งเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ไว้ ดังนี้

1. ข่าว เป็นหัวใจสำคัญของหนังสือพิมพ์ จะปรากฏอยู่ในหน้าแรก เช่น ข่าวภายในประเทศ ข่าวท้องถิ่น ข่าวสังคม ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวกีฬา เป็นต้น
2. ภาพ ภาพถ่ายจะสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดีและรวดเร็ว
3. โฆษณา เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะเป็นปัจจัยในการดำเนินธุรกิจหนังสือพิมพ์ โฆษณาอาจมีภาพประกอบหรือมีอักษรแปลกๆ
- 4.บันเทิง จะปรากฏในรูปของสารคดี บทความ เรื่องสั้น การ์ตูน จำขัน ตอบปัญหา กลอน เพลง เป็นต้น
5. ความคิดเห็น หนังสือพิมพ์จะต้องตีความ หรืออธิบายความหมายของข่าวที่สำคัญ มีการอธิบายเพิ่มเติมและแสดงความคิดเห็น รวมทั้งข้อวิจารณ์ในรูปของบทบรรณาธิการ คอลัมน์ วิเคราะห์วิจารณ์ข่าว เป็นต้น

อัฐพร แจ่มใจ (2536) จำแนกเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ตามรูปแบบที่นำเสนอ ดังนี้

1. ข่าว (News) คือรายงานของเหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่น่าสนใจมิใช่เพียงเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเท่านั้น แต่ข่าวจะเป็นเรื่องราวที่มีคนรายงานมาให้เราทราบ

หนังสือพิมพ์ มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในฐานะสื่อข่าวสาร ทำหน้าที่รายงานเหตุการณ์ความเป็นไปในสังคม การรายงานข่าวเป็นการตอบสนองต่อความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ ให้ข้อเท็จจริงในส่วนที่สำคัญที่สุดแก่ประชาชน ภายใต้เงื่อนไขเวลาที่จำกัด ความรวดเร็ว ความสด เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของข่าวพอดๆ กับความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อเท็จจริง (มาลี บุญศิริพันธ์, 2535)

2. บทความ และสารคดี เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเนื้อหาหนังสือพิมพ์ ซึ่งเนื้อหาประเภทนี้จะลงลึกลงไปถึงข่าวตลอดทั้งฉบับ เป็นการเพิ่มเติมเนื้อหาให้ผู้อ่านได้ทราบนอกเหนือจากข่าว หนังสือพิมพ์จะสามารถนำเสนอความรู้ ความคิดเห็น เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ผ่านข้อเขียนเหล่านี้ ซึ่งมีบทบาทและความสำคัญแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการนำเสนอ สามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1 บทความ จะมุ่งเสนอความคิดเห็นของผู้เขียนเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือข่าวนั้นๆ ทั้งในเรื่องการเมือง สังคม เศรษฐกิจ หรือประเด็นที่สมควรให้ความรู้แก่ผู้อ่าน เป็นการให้ความรู้ผู้อ่านโดยให้เหตุผลร่วมไปด้วย มีจุดประสงค์เพื่อโน้มน้าวความคิด พฤติกรรม หรือความเชื่อถือของผู้อ่าน (มาลี บุญศิริพันธ์, 2535) อาจจะเขียนโดยผู้อ่าน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญต่อเรื่องนั้นๆ บทความในหนังสือพิมพ์มักจะมีสั้น แต่บางครั้งอาจมีหลายตอนจบก็ได้ บทความมีหลายประเภท เช่น บทความชีวประวัติ บทความทางวิชาการ บทความทางการเมือง

2.2 สารคดี เป็นรูปแบบหนึ่งของการรายงานข่าวแบบอธิบายความ (Interpretative writing) มุ่งเน้นให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น หรือสถานการณ์ที่กำลังเป็นที่สนใจของประชาชน ข้อมูลที่นำมาเสนอสามารถอ้างอิงได้ ทั้งนี้จะมีการพิจารณา กลั่นกรองข้อมูลที่ต้องมานำเสนอโดยไม่มีจุดประสงค์ในการโน้มน้าวความคิด พฤติกรรมของผู้อ่านโดยตรง แต่จะให้ความกระจ่างในสิ่งที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่เป็นที่ทราบกันอย่างถูกต้อง บทบาทของสารคดีจะให้ทั้งความรู้ ความเข้าใจในเรื่องราวต่างๆ ตลอดจนให้ความเพลิดเพลินด้วยลีลาการเล่าเรื่องอย่างน่าติดตาม และเป็นช่องทางการสื่อสารที่สามารถกระตุ้นจิตสำนึกที่ดีมีประโยชน์ต่อสังคมได้ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2535)

3. คอลัมน์ เป็นข้อเขียนที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง มีความยาวจำกัดอยู่ในเนื้อที่เฉพาะ มักลงชื่อผู้เขียนหรือใส่นามปากกา ผู้ที่เขียนคอลัมน์ประจำจะเรียกว่า คอลัมนิสต์ และมักมีตำแหน่งหน้าที่ประจำ โดยแต่ละคอลัมน์จะมีประเด็นที่ต้องการสื่อสาร แสดงความคิดอย่างมีเป้าหมาย ในหนังสือพิมพ์จะมีคอลัมน์ต่างๆ มากมาย ส่วนใหญ่สามารถแบ่งได้ดังนี้

3.1 คอลัมน์วิเคราะห์ข่าว หรือสถานการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเมือง เศรษฐกิจ สังคม กีฬา ฯลฯ การนำเสนอจะมีการอธิบายความเป็นมาพร้อมทั้งวิเคราะห์เหตุการณ์ แสดงเหตุผลในการคาดหมายเหตุการณ์ล่วงหน้า คอลัมน์นี้จะประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวคิด สร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่องราวต่างๆ ในสังคม

3.2 คอลัมน์จดหมายจากผู้อ่าน แสดงให้เห็นความคิด และการตอบสนองจากผู้อ่าน

3.3 คอลัมน์แนะวิธีทำ มุ่งให้ความรู้เล็กๆ น้อยๆ เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ช่วยแก้ไขปัญหิต่างๆ

3.4 คอลัมน์สังคมซุบซิบ เสนอข่าวคราว ความเคลื่อนไหวของบุคคลต่างๆ ที่มีชื่อเสียง เป็นการตอบสนองความต้องการอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์

3.5 คอลัมน์จำขัน เป็นการนำเอาเหตุการณ์ปัจจุบันมาหยอกล้อ มุ่งให้ความบันเทิง และผ่อนคลายในขณะที่เดียวกันก็ให้สาระในอีกแง่มุมหนึ่ง

3.6 คอลัมน์จีปาดะ หรือปกิณกะ เป็นข้อเขียนที่มุ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นประจำวัน แตกต่างกันไป

คอลัมน์มีความสำคัญต่อผู้อ่านอย่างมาก เพราะนอกจากข่าวแล้วผู้อ่านยังต้องการรับทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ จากหลายฝ่าย คอลัมน์ต่างๆ เหล่านี้จะทำหน้าที่ให้คำอธิบายเบื้องหลังเหตุการณ์ ซึ่งผลกระทบของเหตุการณ์ต่อสังคม สามารถเป็นแหล่งความรู้ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

4. บทบรรณาธิการ เป็นข้อเขียนหนึ่งที่ปรากฏในหน้าบทบรรณาธิการเพื่อแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบ และ ยุติธรรม ซึ่งแนะนำทางออกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นกลาง ความสำคัญของบทบรรณาธิการอยู่ที่การแสดงออก สะท้อนถึงนโยบายและจุดยืนของหนังสือพิมพ์ต่อเหตุการณ์นั้น

บทบรรณาธิการมีอิทธิพลต่อผู้อ่านในด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ทศนคติ ความเชื่อถือ และสามารถสร้างประสามติในเรื่องหนึ่งเรื่องใดได้ ผู้เขียนบทบรรณาธิการจะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ ซึ่งแนะนำแก่สาธารณชน (ดร.ณิ หิรัญรักษ์,2529) ทั้งนี้ผู้อ่านบทบรรณาธิการหรือบทหน้าส่วนใหญ่จะเป็นผู้อ่านที่มีความรู้ มีการศึกษา และมีความรับผิดชอบงานระดับสูง อยู่ในฐานะที่จะนำแนวคิดที่ได้ไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้เกิดความถูกต้อง เป็นธรรม และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม (ถาวร บุญปวัฒน์,2538)

5. โฆษณา หนังสือพิมพ์เป็นสื่อในการโฆษณา นำสินค้ามาให้ผู้อ่านได้เลือกซื้อ การขายเนื้อที่โฆษณาเป็นรายได้สำคัญของหนังสือพิมพ์

คุณค่าของข่าวและองค์ประกอบของข่าว

เนื่องจากมีเหตุการณ์และสถานการณ์ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศเกิดขึ้นมากมายทุกวัน ในขณะที่สื่อมวลชนมีหน้าที่ในการนำเสนออย่างจำกัด สื่อมวลชนรวมทั้งหนังสือพิมพ์จึงจำเป็นต้องมีการคัดเลือกเหตุการณ์ที่มีคุณค่าความเป็นข่าว มีความสดทันสมัย น่าสนใจ และมีความสำคัญต่อสังคมหรือผู้อ่าน (พิศิษฐ์ ชาวลาธวัช,2535) ซึ่งการพิจารณาคูณค่าข่าวขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้ (ฉอาน วุฑฒิกกรรมรักษา,2536)

1. ความสดต่อสมัย (Timeliness) การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องเสนอข่าวให้เร็วที่สุด เพื่อแข่งกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
2. ความใกล้ชิด (Proximity/nearness) แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับผู้อ่านทั้งทางร่างกายและจิตใจ
3. ความเด่น (Prominence) การเสนอข่าวอาจให้ความสำคัญกับบุคคล สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์

4. ความแปลกประหลาด (Oddity/unusualness) เป็นเหตุการณ์ที่มีความผิดปกติหรือหันเหไปจากธรรมดา ตลอดจนมีลักษณะของความขัดแย้งหรือเป็นปัญหา

5. ผลกระทบกระเทือน (Consequence) เป็นเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความสูญเสียหรือความเสียหาย ไม่ว่าจะเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง เสรีภาพ ทรัพย์สิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของสังคมของประเทศ หรือส่วนตัว หรือต่อการดำรงชีวิต

6. ความขัดแย้ง (Conflict) เป็นความขัดแย้งทางความคิด ผลประโยชน์หรือความเชื่อ

7. ความมีเงื่อนงำ (Suspense/Mystery) หมายถึงเหตุการณ์ที่มีลักษณะชวนเงื่อนงำของข้อเท็จจริง

8. ปุถุชนสนใจ (Human Interest) หมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ต่อเหตุการณ์หรือมีความรู้สึกร่วม

9. เพศ (Sex) ธรรมชาติของมนุษย์มักสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับเพศ ทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศหรือความผิดปกติทางเพศ

10. ความขบขัน (Amusement) หนังสือพิมพ์นำเสนอเพื่อผ่อนคลายบรรยากาศ

11. ความเปลี่ยนแปลง (Change) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งในทางที่ดีและไม่ดี

12. ความก้าวหน้า (Progress) เปิดเผยความจริงทางวิทยาศาสตร์ วงการแพทย์ ดาราศาสตร์ การประดิษฐ์คิดค้นต่างๆ

ชนิดและประเภทของแหล่งข่าว

แหล่งข่าว คือ บ่อเกิดหรือที่มาของข่าวสารทุกชนิด เป็นตัวกำหนดทิศทางของข่าวสารในแง่มุมต่างกัน บ่อยครั้งอาจชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในทางที่ดีหรือทางที่ร้าย (พิศิษฐ์ชวลาธวัช,2535)

หนังสือพิมพ์รายวันแต่ละฉบับได้รับข่าวสารจากแหล่งข่าวหลายแหล่งด้วยกัน ทั้งที่เป็นแหล่งข่าวเปิด ซึ่งมีการระบุชื่อ ตำแหน่ง อาชีพ ฯลฯ เพื่อยืนยันข้อเท็จจริง หรือแหล่งข่าวปิดคือแหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผยชื่อ ตำแหน่ง ฯลฯ ของผู้ให้ข่าว อาจแบ่งลักษณะที่มาของแหล่งข่าวได้ดังนี้ (ฉอ้าน วุฑฒิกกรรมรักษา,2536)

1. แหล่งข่าวประจำ (Beats) หมายถึงบุคคลหรือสถานที่ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของข่าวที่ผู้สื่อข่าวได้รับมอบหมายให้ติดต่อเป็นประจำ เช่น กระทรวงต่างๆ สถานีตำรวจ รัฐบาล
2. แหล่งข่าวพิเศษ (Volunteers) เป็นแหล่งข่าวที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกับนักข่าวเป็นการส่วนตัว หรือเป็นแหล่งข่าวที่ไม่อาจกำหนดล่วงหน้าได้ เช่น จดหมายร้องทุกข์ของชาวบ้าน แต่หนังสือพิมพ์จำเป็นต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ เนื่องจากอาจได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้องก็ได้ จึงต้องทำการตรวจสอบเพื่อความแน่ใจก่อนจะตัดสินใจดำเนินการใดๆ
3. แหล่งข่าวจากสำนักข่าว (News Syndicates) เป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินกิจการขายข่าวให้แก่สมาชิกหรือลูกค้า ซึ่งรวมทั้งหนังสือพิมพ์ทั้งในและนอกประเทศ เช่น รอยเตอร์ เอพี
4. แหล่งข่าวจากสิ่งตีพิมพ์ (Publications) ได้แก่ แผ่นประกาศ นิตยสาร วารสาร ที่มีเนื้อหาที่น่าสนใจ นอกจากนั้นอาจเป็นเอกสารเผยแพร่ทางวิชาการ และข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆ

แนวความคิดเกี่ยวกับมลพิษสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ได้สรุปความหมายของคำว่า สิ่งแวดล้อมไว้ว่า “สิ่งแวดล้อม คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรม (จับต้องและมองเห็นได้) และนามธรรม (วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ความเชื่อ) มีอิทธิพลเกี่ยวข้องถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ” (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม , 2539)

ใน พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ได้ให้ความหมายของคำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสิ่งแวดล้อม ไว้ในมาตรา 4 (สภาพนายความแห่งประเทศไทย, 2538) ดังนี้

“สิ่งแวดล้อม” หมายความว่า สิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งทีมนุุษย์ได้ทำขึ้น

“คุณภาพสิ่งแวดล้อม” หมายความว่า คุณภาพของธรรมชาติ อันได้แก่ สัตว์ พืช และทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ และสิ่งที่มนุษย์ได้ทำขึ้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชนและความสมบูรณ์สืบไปของมนุษยชาติ

“มลพิษ” หมายความว่า ของเสีย วัตถุอันตราย และมลสารอื่นๆ รวมทั้งกากตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้นที่ถูกปล่อยทิ้งจากแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือภาวะที่เป็นพิษภัยอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนได้ และให้ความหมายรวมถึงรังสี ความร้อน แสง เสียง กลิ่น ความสั่นสะเทือน หรือเหตุรำคาญอื่นๆ ที่เกิดหรือถูกปล่อยออกจากแหล่งกำเนิดมลพิษด้วย

“ภาวะมลพิษ” หมายความว่า สภาวะที่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงหรือปนเปื้อนโดยมลพิษ ซึ่งทำให้คุณภาพของสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง เช่น มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษในดิน

“แหล่งกำเนิดมลพิษ” หมายความว่า ชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม อาคาร สิ่งก่อสร้าง ยานพาหนะ สถานที่ ประกอบกิจการใดๆ หรือสิ่งอื่นใดซึ่งเป็นแหล่งที่มาของมลพิษ

“ของเสีย” หมายความว่า ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศเสีย มลสารหรือวัตถุอันตรายอื่นใด ซึ่งถูกปล่อยทิ้งหรือมีที่มาจากแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมทั้งกากตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้นที่อยู่ในสภาพของแข็ง ของเหลวหรือก๊าซ

“น้ำเสีย” หมายความว่า ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นของเหลว รวมทั้งมลสารที่ปะปนหรือปนเปื้อนอยู่ในของเหลวนั้น

“อากาศเสีย” หมายความว่า ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นไอเสีย กลิ่น คว้น ก๊าซ เขม่า ฝุ่นละออง เถ้าถ่านหรือมลสารอื่นที่มีสภาพละเอียดบางเบาจนสามารถรวมตัวอยู่ในบรรยากาศได้

“วัตถุอันตราย” หมายความว่า วัตถุระเบิดได้ วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์ และวัตถุเปอร์ออกไซด์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุกัมมันตรังสี วัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อนวัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง วัตถุอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์ หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์ หรือสิ่งแวดล้อม

มลพิษสิ่งแวดล้อม (Environmental Pollution)

มลพิษสิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาพสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราที่มีสภาพความสกปรกปนเปื้อน เช่น อากาศเป็นพิษ น้ำเสีย พื้นดินสกปรก อันเกิดจากสิ่งที่ไม่บริสุทธิ์ หรือสารพิษเข้า

ไปปะปนอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้นๆ อาจเกิดจากการกระทำของมนุษย์หรือสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ทำให้ส่วยผสมของอากาศ น้ำ พื้นดิน เปลี่ยนแปลงไป ทำให้สิ่งแวดล้อมขาดคุณภาพ ไม่สามารถที่จะนำสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมคุณภาพมาใช้ประโยชน์ได้ แต่กลับจะเป็นพิษหรืออันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ (ดำรงศักดิ์ ชัยสนิท และสุนี เลิศแสวงกิจ, 2540)

ณรงค์ ฅ เชียงใหม่ (2525) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า มลพิษสิ่งแวดล้อมไว้ว่า เป็นสิ่งแวดล้อมที่ทำให้สุขภาพทางร่างกาย จิตใจและสังคมเลวลง เกิดการเจ็บป่วยไม่มีเรี่ยวแรง เกิดความไม่พึงพอใจ สิ้นหวัง และเกิดความหวาดวิตกกังวล หรือไม่มีความมั่นคงปลอดภัย สิ่งที่ทำให้เกิดผลกระทบเหล่านี้ อาจเกิดขึ้นได้ตรงต่อมนุษย์หรือโดยทางอ้อม เช่น ผ่านทางน้ำดื่ม น้ำใช้ ผลิตผลทางเกษตร หรือทางสภาวะแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและเทคโนโลยีอื่นๆ เป็นต้น

สาเหตุของปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม

สาเหตุกว้างๆ ของปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ได้แก่ การเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วของประชากรมนุษย์ การขยายตัวของเมือง และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต ทั้งทางด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม

ต้นเหตุสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมคือมนุษย์เพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมและมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอื่นๆ อย่างใกล้ชิด มนุษย์เป็นผู้ใช้และทำลายความสมดุลของสภาพแวดล้อมจนก่อให้เกิดมลพิษ สมิทธิ สระอุบล (2532) ได้ประมวลสาเหตุหลักที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษไว้ดังนี้

1. การเพิ่มจำนวนของประชากรและการขยายเมืองที่ขาดการวางแผนเมือง การอยู่กันอย่างหนาแน่นในสลัม การอยู่อย่างแออัดในเมือง เนื่องจากการขาดแคลนที่อยู่อาศัยและสิ่งอุปโภคบริโภค ขาดการกำจัดสิ่งโสโครก จราจรติดขัด การขยายเมือง การสร้างโรงงานในเขตที่อยู่อาศัยของชุมชน ก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ และมลพิษของเสียง

2. การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การทำลายป่า การทำเกษตรโดยขาดการวางแผน ขาดความรู้ทางวิชาการ ก่อให้เกิดมลพิษทางการเกษตร เช่น สารเคมีฆ่าแมลง การสร้างโรงงานในเขตชายทะเลที่สวยงาม การขุดแร่ในอ่าวทำลายชายหาดที่สวยงาม สรุปลแล้วมนุษย์โดยเฉพาะในประเทศไทยกำลังทำลายธรรมชาติทุกอย่างที่สวยงาม และก่อให้เกิดมลภาวะของสิ่งแวดล้อมขึ้นมาแทนที่ โดยไม่รู้ตัวอยู่ทุกวันนี้

3. ความน่าเชื่อถือของสิ่งแวดล้อม เมื่อจำนวนประชากรมากขึ้น การอพยพมากขึ้น ความน่าเชื่อถือของสิ่งปฏิภูลจากมนุษย์ก็มากขึ้น ความเจริญทางวิชาการ เทคโนโลยีที่ก้าวหน้ารวดเร็วไปไกล แต่การใช้ไม่เหมาะสม ไม่มองผลเสียทางด้านอื่น ก็ทำให้เกิดมลพิษขึ้นมาทุกด้าน เนื่องจากความมั่งคั่งและไร้ระเบียบของมนุษย์ ความเห็นแก่ได้ของบุคคลบางกลุ่ม จึงเป็นเหตุให้เกิดสภาพแวดล้อมน่าเชื่อถือ ควันพิษขยะมูลฝอย ขาม่าแมลง กัมมันตภาพรังสี เสี่ยงรบกวน

4. การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้อย่างไม่เหมาะสม และไม่ระมัดระวัง ทำให้เกิดการสิ้นเปลืองและสูญเปล่าของทรัพยากร มีการใช้เครื่องทุ่นแรงและมีของเสียที่เกิดจากการใช้ทรัพยากร

ชนิดของมลพิษสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมเป็นพิษหรือมลพิษที่สำคัญ อาจจำแนกออกได้เป็น 4 ชนิดใหญ่ๆ (สมิทธิสระอุบล, 2532) ดังนี้

1. มลพิษทางน้ำ (Water pollution)

น้ำเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิต ในขณะที่เดียวกันน้ำก็เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน เช่น การชลประทาน การสาธารณสุขโลก การอุตสาหกรรม การคมนาคม ตลอดจนการระบายของเสียจากชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดปัญหาการเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อมทางน้ำ

มลพิษทางน้ำ จึงหมายถึงน้ำที่เสื่อมคุณภาพหรือน้ำที่มีคุณสมบัติเปลี่ยนไปจากเดิมตามธรรมชาติ เช่น มีสิ่งปฏิภูลที่ละลายน้ำและไม่ละลายน้ำเจือปน จนทำให้เกิดผลเสียต่อการใช้ประโยชน์ของน้ำและแหล่งน้ำ ทั้งยังเป็นอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิตด้วย

แหล่งของมลพิษทางน้ำ เป็นปัญหาใหญ่ซึ่งกระทบกระเทือนต่อภาวะสิ่งแวดล้อมในโลก เพราะทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ยังผลให้กระทบกระเทือนต่อการดำรงชีวิตของคน สัตว์ และพืช ยกที่จะแก้ไขให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ แหล่งกำเนิดมลพิษทางน้ำ ได้แก่ น้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรม แหล่งชุมชนซึ่งประกอบด้วยอาคารบ้านเรือน ย่านธุรกิจการค้า นอกจากนี้มลพิษทางน้ำยังเกิดจากการเกษตรอีกด้วย

2. มลพิษทางอากาศ (Air pollution)

มลพิษทางอากาศ หมายถึง การที่มีสิ่งแปลกปลอมชนิดหนึ่ง หรือหลายชนิดในบรรยากาศนอกร่างกาย ซึ่งอาจเป็น ฝุ่น หมอกควัน แก๊ส กลิ่น หรือไอ ในปริมาณ คุณลักษณะ และระยะเวลาที่เป็นอันตรายแก่มนุษย์ พืชหรือสัตว์ หรือทรัพย์สินอื่นใด หรือที่อาจเป็นการรบกวนการดำรงชีวิตอันสงบสุขโดยไม่มีเหตุอันควร

แหล่งกำเนิดของมลพิษทางอากาศ จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งกำเนิดตามธรรมชาติ และแหล่งกำเนิดจากมนุษย์

- แหล่งกำเนิดตามธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขาไฟ ไฟป่า การชะกร่อนของหิน การย่อยสลายของบักเตรีและจุลินทรีย์ เป็นต้น

- แหล่งกำเนิดจากมนุษย์ สามารถแบ่งได้เป็น จากการจราจร ได้แก่ ก๊าซพิษที่เกิดจากยานพาหนะ จากโรงงานอุตสาหกรรม จากการกำจัดขยะมูลฝอย จากการผลิตกระแสไฟฟ้าซึ่งเป็นสารพิษอย่างเดียวกันกับโรงงานอุตสาหกรรมและการจราจร จากชุมชนและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

3. มลพิษทางเสียง (Noise pollution)

เป็นเสียงที่ดังมากจนอาจเป็นอันตรายต่อประสาทหู ทำให้เกิดอาการหูตึง หูหนวกได้ เช่น เสียงเครื่องจักรในโรงงานอุตสาหกรรม เสียงจากยานพาหนะ แม้แต่เสียงของวิทยุและโทรทัศน์ที่เปิดดังจนเกินไป ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของมนุษย์ เป็นตัวการทำลายความสงบสุข

แหล่งกำเนิดมลพิษทางเสียงส่วนใหญ่เกิดจากกิจกรรมที่มนุษย์กระทำขึ้น จำแนกได้เป็นเสียงที่เกิดจากยานยนต์ ได้แก่ ยานพาหนะที่ใช้เครื่องยนต์ชนิดต่างๆ และแหล่งกำเนิดเสียงจากที่อยู่อาศัย เช่น เสียงจากโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ เสียงจากบ้านเรือน เป็นเสียงที่เกิดจากการสนทนา การตะโกน การทะเลาะวิวาท วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องขยายเสียงโฆษณา เสียงจากสถานเริงรมย์ (คารังค์ดี ซัสนิท และ สุนี เลิศแสวงกิจ,2540)

4. ของเสียอันตรายและกากของเสีย (Solid waste pollution)

ได้แก่ เศษขยะสิ่งปฏิกูล ของโสโครกต่างๆ ที่ผู้คนและโรงงานถ่ายเทลงสู่พื้นดิน และแม่น้ำลำคลอง ทำให้สภาพแวดล้อมเกิดเน่าเสียเป็นพิษขึ้น ของเสียประเภทถุงพลาสติก กระดาษห่อ

อาหารเป็นของเสียที่คนรุ่นใหม่สร้างขึ้น ซึ่งไม่สามารถละลายหายไป หากสะสมพอกพูนขึ้นทุกวัน นอกจากนี้อันตรายได้แก่ ของเสียที่ขับถ่ายจากร่างกายมนุษย์โดยตรง ยิ่งประชากรเพิ่มมากขึ้นเท่าไร จำนวนของเสียก็มากขึ้นเท่านั้น

ในส่วนของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (2540) ได้จัดแบ่งประเภทมลพิษในสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

1. มลพิษทางน้ำ

เป็นปัญหาความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นกับแหล่งน้ำต่างๆ ทั่วประเทศ ทั้งแหล่งน้ำผิวดิน แหล่งน้ำใต้ดิน และแหล่งน้ำทะเล โดยเฉพาะบริเวณที่มีความหนาแน่นของชุมชนและมีกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ เนื่องมาจากการปนเปื้อนของสารพิษที่มาจากกิจกรรมของมนุษย์ทั้งการพัฒนาอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการท่องเที่ยว มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของทรัพยากรน้ำ ทั้งทางกายภาพ และชีวภาพ รวมทั้งความสมดุลของระบบนิเวศในแหล่งน้ำนั้นๆ จนเกิดการเน่าเสีย และกระทบต่อการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ

2. มลพิษทางอากาศ

มลพิษทางอากาศเป็นสภาวะที่อากาศมีการเปลี่ยนแปลงหรือปนเปื้อนด้วยมลสารหรือสารพิษต่างๆ ซึ่งทำให้คุณภาพอากาศเสื่อมโทรมลง สารมลพิษทางอากาศที่เป็นปัญหาหลัก และเกินมาตรฐานได้แก่ ฝุ่นละอองและก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ นอกจากนี้ยังมีก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และสารประกอบของตะกั่ว สารมลพิษเหล่านี้มีแหล่งกำเนิดที่สำคัญจากยานพาหนะ การก่อสร้างอาคารบ้านเรือน ตลอดจนโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัย หรือดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ใกล้เคียงกับแหล่งกำเนิดมลพิษนั้นๆ

3. มลพิษจากเสียง

ปัจจุบันมลพิษทางเสียงตามเขตชุมชนเมืองมีปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่รุนแรงมากขึ้น แหล่งกำเนิดมลพิษทางเสียงที่สำคัญคือ ยานพาหนะ สถานประกอบการ และโรงงานอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดอันตรายต่อการได้ยินของมนุษย์

แม้ว่ามลพิษทางเสียงจะไม่มีผลกระทบโดยตรงและเป็นอันตรายที่เกิดอย่างรวดเร็วเหมือนมลพิษด้านอื่น แต่ก็สามารถก่อให้เกิดความรำคาญจนกระทั่งอาจเป็นสาเหตุให้เกิด “ความบกพร่องทางการได้ยิน” โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่อาศัยตามเขตเมือง นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความเครียด ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบการทำงานของร่างกายมนุษย์และสุขภาพอนามัย

4. มลพิษจากมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

มูลฝอย ได้แก่ เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษมูลสัตว์ และซากสัตว์ รวมถึงวัตถุอื่นที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์และที่ชุมนุมชน (สมบูรณ์ สุภศิลป์, 2521) สำหรับสิ่งปฏิกูลหมายถึง อุจจาระหรือปัสสาวะ รวมทั้งสิ่งอื่นใด ซึ่งเป็นสิ่งโสโครกหรือมีกลิ่นเหม็น (พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535)

ปัญหามลพิษจากมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทุกสถานที่ เนื่องจากมนุษย์ทุกคนมีส่วนในการผลิตขยะมูลฝอย และจะมีมากบริเวณศูนย์กลางการพัฒนาและศูนย์กลางความเจริญต่างๆ โดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่หรือแหล่งอุตสาหกรรม

5. มลพิษจากสารอันตราย

ปัจจุบันมีการนำสารอันตรายเข้ามาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาทั้งจากการเกษตร อุตสาหกรรม และสาธารณสุข โดยส่วนใหญ่จะเป็นสารจำพวกวัตถุไวไฟ วัตถุระเบิด วัตถุมีพิษ และวัสดุกัดกร่อน ซึ่งทำให้เกิดพิษภัยอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะในดิน น้ำ ซึ่งสะสมขึ้นเรื่อยๆ จนอาจสร้างความสูญเสียสุขภาพของระบบนิเวศได้

6. มลพิษจากของเสียอันตราย

เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญและมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น ทั้งนี้เพราะกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการอุตสาหกรรม เกษตรกรรม ชุมชน การบริการ โรงพยาบาล การสาธารณสุขปโภค และอื่นๆ เป็นแหล่งกำเนิดของเสียอันตรายทั้งสิ้น เช่น มูลฝอยติดเชื้อจากโรงพยาบาล และสถานพยาบาลต่างๆ กากอุตสาหกรรม เปลือกแบตเตอรี่ ซึ่งมีผลต่อร่างกายมนุษย์ทำให้เกิดโรคต่างๆ ทั้งที่เกิดพิษเฉียบพลันและเรื้อรัง เช่น โรคมะเร็งผิวหนัง โรคพิษตะกั่ว

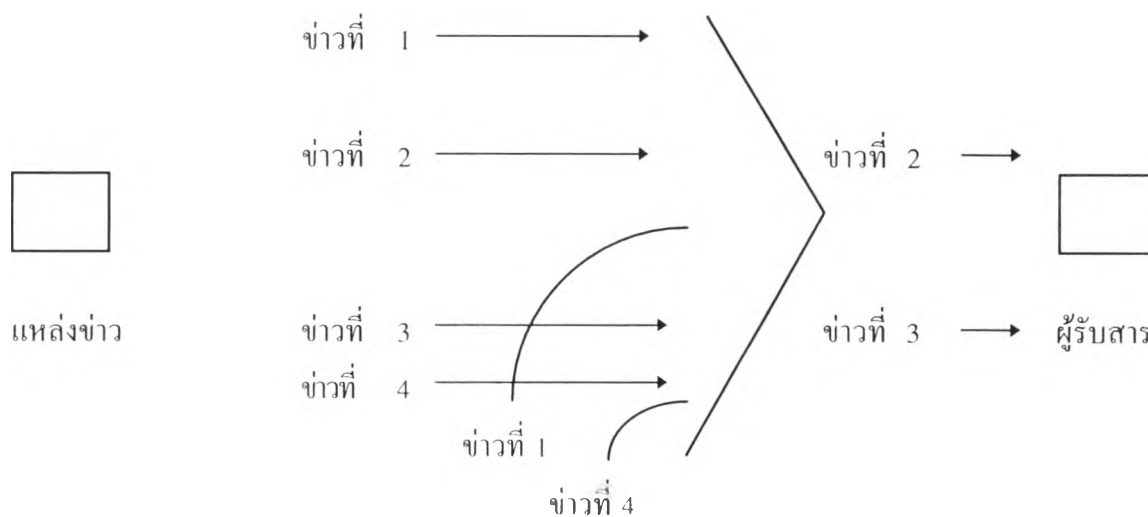
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน

แนวคิดเรื่องผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper)

แนวคิดเรื่องผู้เฝ้าประตูนี้มาจากข้อเขียนของ เคิร์ต ลูวิน (Kurt Lewin, 1947) ซึ่งให้ข้อสังเกตว่าข่าวสารมักจะไหลผ่านช่องทางต่างๆ อันประกอบไปด้วยบริเวณประตู ซึ่งมีการปล่อยหรือกักข่าวสารใดๆ ตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หรือโดยวินิจฉัยของผู้เฝ้าประตูว่าจะยอมให้ข่าวสารใดไหลผ่านไปหรือไม่

ผู้เฝ้าประตูข่าวสารของหนังสือพิมพ์มักจะ ได้แก่ บรรณาธิการ หัวหน้าข่าวและผู้สื่อข่าว ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการปล่อยข่าวสารนั้นผ่านไปถึงผู้รับสาร หรือประชาชนทั่วไป ผู้เฝ้าประตูข่าวสารจะคอยควบคุมการไหลของข่าวสาร โดยจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะส่งข่าวสารอะไรออกไป ควรจะตัดข่าวสารอะไรออกไป

แนวคิดนี้ได้มีการนำมาประยุกต์ใช้โดย D.M. White ในปี ค.ศ. 1950 ในการศึกษาบทบาทของบรรณาธิการข่าวโทรพิมพ์ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอเมริกาฉบับหนึ่ง ซึ่งการตัดสินใจเลือกข่าวเพื่อตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ของบรรณาธิการผู้นี้มีส่วนคล้ายกับผู้เฝ้าประตู เนื่องจากมีข่าวจำนวนมากมายที่ส่งมาทางโทรพิมพ์ บรรณาธิการข่าวจะต้องเลือกข่าวเพียงบางชิ้นที่มีความเหมาะสมมาลงตีพิมพ์ โดยมีกระบวนการตามแบบจำลอง ดังนี้

จากแบบจำลองของไวท์ แหล่งข่าวมีข่าวสารมากมาย คือ ข่าว 1 ข่าว 2 ข่าว 3 และข่าว 4 ส่งมายังสื่อมวลชน อันอาจจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ จากนั้นสื่อมวลชนจะทำหน้าที่คัดเลือกข่าวสารเพียงบางชิ้น เพื่อตีพิมพ์หรือออกอากาศ ซึ่งหมายถึง ข่าว 3 และข่าว 2 ส่วนข่าว 4 และข่าว 1 คือข่าวที่ไม่ได้รับการคัดเลือกออกอากาศ

นอกจากนี้ไวท์ยังพบอีกว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคัดเลือกข่าวของผู้เฝ้าประตู ได้แก่

1. ทศนคติของบรรณาธิการที่มีต่อข่าว
2. ความเร่งรีบของเวลาที่มีต่อข่าว
3. คุณค่าของข่าว
4. คุณภาพของการเขียนข่าวและวิธีการเขียนข่าว
5. หลักที่ยึดถือในการบริหาร
6. การมองความต้องการของผู้อ่าน
7. การแข่งขันของสื่อ

Wilbur Schramm (1972) กล่าวว่า “ผู้กรองสาร” คือ ผู้มีสิทธิที่จะเปิดหรือปิดประตู เพื่อกั้นหรือปล่อยให้ข่าวสารผ่านออกไป ทำหน้าที่เสมือนเป็นนายด่านในการกลั่นกรองข่าวสารให้กับประชาชน ดังนั้นเนื้อหาข่าวสารต่างๆ ที่นำมาลงเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์จึงมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของบุคคลในกองบรรณาธิการ

John R. Bittner (1983) กล่าวถึงหน้าที่ของผู้กรองสารหรือผู้เฝ้าประตูไว้ 3 ประการดังนี้

1. ตัดทอนข่าวสาร เป็นการจำกัดข่าวสารที่ผู้รับสารจะได้รับ โดยการตัดต่อข่าวสารก่อนที่จะส่งถึงผู้รับสาร เช่น ผู้รายงานข่าวอาจจะตัดข่าวบางส่วนที่เห็นว่าเป็นเรื่องนอกประเด็นทิ้งไป
2. ขยายหรือเพิ่มเติมข่าวสาร ผู้กรองสารอาจจะเพิ่มเติมข่าวสารที่ส่งถึงผู้รับสาร โดยการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม และอาจแสดงความคิดเห็นในข่าวสารนั้น เป็นต้น
3. รวบรวม หรือตกแต่งข่าวสารใหม่ ในบางกรณีผู้กรองสารอาจจะต้องทำหน้าที่จัดตกแต่งข่าวสารขึ้นใหม่ได้

ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda setting Theory)

เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดหัวข้อเรื่องเพื่อพิจารณาโดยสื่อมวลชน การนำเสนอหรือไม่เสนอข่าวสารเรื่องใดเรื่องหนึ่งของสื่อมวลชนมีผลให้สาธารณชนมีความคิดเห็นคล้อยตามว่าเรื่องนั้นเป็นหัวข้อหรือประเด็นที่มีความสำคัญ หรือไม่มีความสำคัญ

McComb & Shaw เป็นผู้เสนอแนวคิดเรื่องการกำหนดวาระข่าวสารนี้เมื่อปี 1972 เป็นทฤษฎีที่มุ่งวิเคราะห์หน้าที่หรือผลของสื่อมวลชนในด้านข่าวสาร (Information) แทนการชักจูง (Persuasion) สมมติฐานสำคัญกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการที่สื่อมวลชนเลือกกำหนดประเด็นสำคัญของหัวข้อ (Topic) หรือประเด็นปัญหา (Issue) ในการรายงานข่าวสารกับการที่ผู้รับสารหรือมวลชนตระหนักถึงความสำคัญของหัวข้อหรือประเด็นปัญหานั้นๆ

ประสิทธิผลของสื่อมวลชนในการเสนอข่าวสารตามแนวคิดการกำหนดวาระข่าวสารนี้จะขึ้นอยู่กับทั้งด้านสื่อมวลชนและด้านผู้รับสาร มิใช่เพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น แม้ว่าสื่อมวลชนจะเป็นผู้เริ่มต้นในการนำเสนอสารก็ตาม (Shaw, McCombs, 1977 อ้างถึงในสุรพงษ์ โสภนะเสถียร, 2533) กล่าวคือโดยทั่วไปเมื่อเกิดเหตุการณ์หรือประเด็นปัญหาใดขึ้นในสังคม ผู้ประกอบวิชาชีพทางด้านสื่อมวลชนจะพิจารณาโดยการประเมินคุณค่าของข่าว เพื่อให้ทราบว่าความสำคัญของข่าวนั้นมีอยู่ในระดับใด จากนั้นจึงเลือกพิจารณาใช้สื่อที่เหมาะสม และจะต้องมีกลวิธีรายละเอียดในการนำเสนอเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร โดยต้องมีการจัดวางข่าวสารเพื่อช่วยให้เกิดความเด่นสะดุดตา อันเป็นปัจจัยหนึ่งในการส่งเสริมความนิยมในการจัดวาระข่าวสารอีกด้วย อย่างไรก็ตามองศาความเข้มข้นของข่าวก็เป็นอีกส่วนหนึ่งในการเสริมบทบาทของการจัดวาระข่าวสาร ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

1. การเพิ่มหรือขยายพื้นที่ของข่าว ข่าวที่มีกรอบใหญ่กว่าข่าวอื่น ตลอดจนขนาดของตัวอักษรที่โตกว่าย่อมทำให้เห็นว่า ข่าวนั้นสำคัญชวนอ่านมากกว่า
2. ความถี่ในการรายงานข่าว การนำเสนอข่าวที่มีจำนวนครั้งบ่อยๆ เป็นการตอกย้ำความสนใจให้กับผู้รับสารมากขึ้น
3. ระยะเวลาในการนำเสนอข่าว ระยะเวลาที่มีความหมายใกล้เคียงกับความถี่ แม้จะมีการรายงานข่าวสารบ่อย แต่ถ้าเสนออยู่ไม่นานแล้วเลิกไป ก็จะทำให้การจัดวาระข่าวนั้นหมดบทบาทลงไปด้วย

ทฤษฎีองค์การ (Organization Theory)

กระบวนการตัดสินใจคัดเลือกข่าวสารส่วนหนึ่งจะได้รับอิทธิพลจากสถานภาพและบทบาทของผู้มีอำนาจหน้าที่ในการคัดเลือกข่าว หรือผู้เฝ้าประตูข่าวในหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ และขึ้นอยู่กับระดับที่จะตัดสินใจได้ของผู้เฝ้าประตูข่าวด้วย ในบรรดาปัจจัยในองค์การที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเลือกข่าวนานที่สุด ได้แก่ ปัจจัยต่างๆ ภายในองค์การของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ ได้แก่

1. นโยบาย (Policy) คือนโยบายที่หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับมีกำหนดไว้เกี่ยวกับการที่จะลงข่าวบางข่าว และงดเว้นไม่ลงพิมพ์ข่าวบางข่าว นโยบายที่สำคัญ คือ นโยบายเกี่ยวกับทางธุรกิจ (Business policy) เช่น กรณีเนื้อหาข่าวจีนไต้หวันลงพิมพ์แล้วจะทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางบวกหรือลบของธุรกิจในประเทศของตน นโยบายการเมือง Political policy และนโยบายส่วนบุคคล Personal policy ความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาข่าวเป็นการส่วนตัว เป็นต้น

2. ผู้นำทางความคิด (Opinion leader) หมายถึง อิทธิพลที่เกิดจากผู้นำทางความคิดในกระบวนการเลือกข่าว ซึ่งอาจได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในข่าวบางประเภท หรือแม้แต่ผู้ที่เสาะหา รวบรวมข่าวบางข่าวมาโดยตรง กลุ่มอ้างอิง (Reference group) ภายในกองบรรณาธิการและผู้นำทางความคิดในบรรดาผู้สื่อข่าวเอง เป็นต้น

3. ความคิดเห็นร่วมกันของคณะบรรณาธิการ (Consensus of editorial staff) ได้แก่ การประชุมโต๊ะข่าวประจำวันในระหว่างบุคคลในกองบรรณาธิการ เพื่อตัดสินใจคัดเลือกข่าวประจำวัน ตลอดจนความทันท่วงทีของข่าวที่จะลง

4. การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนประเภทอื่น มีอยู่ไม่น้อยที่บรรดาผู้มีอำนาจตัดสินใจคัดเลือกข่าว จะอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น และฟังรายการวิทยุ ดูโทรทัศน์รายการอื่นด้วย เพื่อศึกษาแนวโน้มของสื่อมวลชนประเภทอื่นในการเสนอข่าวที่คาดว่าผู้อ่านน่าจะสนใจ

แนวความคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา

ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา

Bernard Berelson (1952) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาว่าเป็นเทคนิคการวิจัยที่มีความเป็นปรนัย (Objectivity) เป็นระบบ (Systematic) มีการอธิบายในเชิงปริมาณ (Quantitative) ถึงสิ่งที่แสดงออกมาอย่างแท้จริง (Manifest) ในเนื้อหาของการสื่อสาร

เกษม ศิริสัมพันธ์ (2507) ได้ให้คำนิยามว่าการวิเคราะห์เนื้อหา เป็นการวิจัยสื่อสารมวลชนชนิดหนึ่งที่มุ่งศึกษาเฉพาะตัวเนื้อหาของสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร รายการวิทยุหรือโทรทัศน์ เพื่อวิเคราะห์ถึงแนวโน้มของเนื้อหา

Krippendorff (1980) ได้อธิบายกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่าประกอบด้วย

1. กระบวนการข้อมูล (Data Making Process) ข้อมูลเป็นหน่วยหนึ่งของข่าวสาร ซึ่งบันทึกอยู่ในสื่อที่มีความคงทนถาวร มีการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคที่ชัดเจนและตรงกับปัญหาในการวิจัย ข้อมูลจะไม่ใช่อะไรที่แท้จริงแต่เป็นการทำให้อยู่ในรูปหนึ่งเพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวิเคราะห์เนื้อหานั้นมักจะนำข่าวสารที่ไม่มีโครงสร้างทางภาษาชัดเจนมาทำให้อยู่ในรูปของการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจะต้องเป็นตัวแทนที่ดีของปรากฏการณ์ โดย

- ปรากฏการณ์ที่สนใจศึกษาต้องแยกออกเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unitizing)
- จำนวนหน่วยที่จะบันทึกนั้นต้องผ่านการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) อย่างมีแบบแผน
- หน่วยทุกหน่วยจะต้องมีการลงรหัสให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถวิเคราะห์ได้ ได้แก่ ชั้น

ตอนการบันทึกข้อมูล (Recordtion)

2. การเปลี่ยนแปลงข้อมูล (Data Reduction) เป็นกระบวนการในการจัดทำกับข้อมูลให้อยู่ในลักษณะที่สามารถนำมาใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ได้

3. การอนุมานข้อมูล (Inference) เป็นการพิจารณาข้อมูลอย่างมีเหตุผล ผู้วิเคราะห์เนื้อหาจะต้องมีความรู้อย่างดีเกี่ยวกับทิศทางของข้อมูล ว่ามีความสัมพันธ์กับเนื้อหา ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกันกับการใช้สถิติ และจะต้องทำอย่างมีความเที่ยงตรง

4. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นกระบวนการในการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่สังเกตเห็นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือมีการพรรณนาผลของการวิเคราะห์ชัดเจน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โทนี แอทวอเตอร์ และคณะ (1985) ได้ทำการศึกษาบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการกำหนดวาระข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อม โดยจำแนกเป็น 6 เรื่อง ได้แก่ ขยะ คุณภาพน้ำ ดิน อากาศ สารพิษ และการอนุรักษ์สัตว์ป่าเป็นระยะเวลา 2 เดือน พบว่ามีการนำเสนอทั้งหมด 130 ครั้ง ซึ่งจัดว่าค่อนข้างมาก

สรุปได้ว่าสื่อมวลชนมีความสามารถในการกำหนดวาระข่าวสารเพื่อการถ่ายทอดข้อมูลในรายละเอียดของ
 สิ่งแวดล้อม และพบว่า การรับรู้ของผู้รับสารมีความสัมพันธ์กับการกำหนดวาระของสื่อมวลชน

เพ็ญแข เอี่ยมนิรัตน์ (2537) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการคัดเลือกข่าว
 ต่างประเทศเพื่อลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์รายวัน 4 ชื่อฉบับ คือ มติชน สยามรัฐ ไทยรัฐ และเดลินิวส์ ใน
 ช่วงเวลาระหว่าง วันที่ 1 ตุลาคม 2535 ถึง 30 กันยายน 2536 เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวต่างประเทศที่
 นำเสนอในหนังสือพิมพ์รายวันว่า มีจำนวนมากน้อยเพียงใด ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้ที่มีหน้าที่ในการคัด
 เลือกข่าวต่างประเทศถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคัดเลือกข่าว ผลการวิจัยปรากฏว่าหนังสือพิมพ์ที่มี
 ปริมาณในการเสนอข่าวต่างประเทศมากที่สุด ได้แก่ สยามรัฐ โดยเสนอในรูปแบบสารคดีมากที่สุด และ
 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคัดเลือกข่าวต่างประเทศเพื่อลงพิมพ์ ได้แก่ คุณค่าของข่าว นโยบายและเป้าหมาย
 ธุรกิจของหนังสือพิมพ์ และทัศนคติส่วนตัวของผู้เฝ้าประตู

บุญริบ ศักดิ์มณี (2524) ได้ทำการวิเคราะห์ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมในหนังสือพิมพ์ราย
 วันภาษาไทย โดยศึกษาจากหนังสือพิมพ์รายวัน 12 ชื่อฉบับในช่วงพฤษภาคม ถึง ตุลาคม 2522 ผลการ
 วิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์ข่าวพาณิชยเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมในปริมาณมากที่สุด หนังสือพิมพ์
 ไทยรัฐเสนอในปริมาณน้อยที่สุด เนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่นำเสนอคือ ข่าวสาร
 ด้านวัตถุดิบพิษ นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม อากาศ และน้ำ ส่วนที่เสนอน้อยคือเรื่อง ดิน ขยะ ผังเมือง
 สัตว์ป่า และแร่ธาตุ

นฤมล ศรีสว่าง (2532) ศึกษาปริมาณและปัญหาการนำเสนอข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม
 และทรัพยากรธรรมชาติในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย จำนวน 9 ชื่อฉบับ คือ สยามรัฐ มติชน ไทยรัฐ
 ข่าวสด เดลินิวส์ ดาวสยาม เดลิมีเรียร์ บ้านเมือง และแนวหน้า ในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงธันวาคม 2530
 โดยจำแนกเนื้อหาออกเป็น 12 ประเภท พบว่าหนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร
 ธรรมชาติมากที่สุดคือสยามรัฐ รองลงมาคือ มติชน และไทยรัฐ ส่วนหนังสือพิมพ์บ้านเมืองเสนอเนื้อหา
 ด้านสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ประเภทเนื้อหาที่เสนอมากที่สุดได้แก่ทรัพยากรป่าไม้ - สัตว์ป่า แหล่งที่มาของ
 ข่าวสารส่วนใหญ่มาจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาที่
 หน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมประสบคือ ข่าวแจกที่ส่งให้กับหนังสือพิมพ์ไม่ได้รับการตีพิมพ์ และขาดแหล่ง

ข้อมูลในการเขียนข่าวแจก ส่วนปัญหาที่บุคลากรด้านหนังสือพิมพ์ประสบคือ ขาดแหล่งข้อมูล และความไม่สมบูรณ์ของข่าวแจก

ณรงค์ จำวิจิตร (2533) ได้วิเคราะห์การเสนอเนื้อหาสิ่งแวดลอมในชุมชนกรุงเทพมหานคร จากหนังสือพิมพ์รายวัน 6 ชื่อฉบับ คือ สยามรัฐ มติชน ไทยรัฐ เดลินิวส์ บ้านเมือง และแนวหน้า ระหว่างปี พ.ศ.2531-2533 และสำรวจความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับเนื้อหาสิ่งแวดลอมในชุมชนกรุงเทพมหานคร และการนำไปใช้ในการเรียนการสอนพบว่าประเภทของเนื้อหาที่หนังสือพิมพ์ทั้ง 6 ชื่อฉบับ เสนอมากที่สุดคือ เรื่องการคมนาคมขนส่ง โดยหนังสือพิมพ์สยามรัฐเสนอเนื้อหาเรื่องนี้มากที่สุด และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีความถี่ในการนำเสนอเนื้อหาทุกประเภทมากที่สุด รูปแบบการเสนอที่พบมากที่สุดคือข่าว

ทางด้านความคิดเห็นของครูเห็นว่า หนังสือพิมพ์รายวันมีบทบาทในการเสนอเนื้อหาด้ว นสิ่งแวดลอมในชุมชนกรุงเทพมหานครในระดับปานกลาง โดยที่หนังสือพิมพ์มติชนนำเสนอมากกว่าฉบับอื่น เรื่องที่นำเสนอมากที่สุดคือการคมนาคมขนส่ง หนังสือพิมพ์ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ครูมีความต้องการให้เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมในรูปแบบของข่าว ครูได้นำไปใช้เป็นหัวข้อสนทนาในการเรียนการสอน บางครั้ง ซึ่งหนังสือพิมพ์ทำให้นักเรียนเข้าใจปัญหาสิ่งแวดลอมมากขึ้นและเสนอแนะให้หนังสือพิมพ์เสนอเนื้อหาเรื่องนี้ให้มากกว่าที่ผ่านมา